

Şabat'ın Laneti

Ashab-ı Sebt Üzerine Bir İnceleme

Esra ERDOĞAN ŞAMLIOĞLU

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 2052

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiye

Yayın No | Publication Number: 460

Kitap Adı : Şabat'ın Laneti

Alt Başlık : Ashab-ı Sebt Üzerine Bir İnceleme

Book Title : The Curse of the Sabbath

Subtitle : A Study of the Aşhâb al-Sabt

ISBN : 978-625-8596-75-5

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258596755

Yazar | Author: Esra Erdoğan Şamlıoğlu | orcid.org/0000-0003-2863-8797

Kurum | Institution: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

ROR ID: ror.org/ 025y36b60

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 226 (xii+214)

Yayın Tarihi | Publication Date: Ekim | October 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRLC1 - Kutsal metinlerin eleştirisi ve tefsiri | Criticism & exegesis of sacred texts

BISAC: REL041000 - Din / İslam / Kur'an ve Kutsal Yazılar | Religion / Islam / Koran &

Sacred Writings

THEMA: QRPF1 + QRVC - Kur'an; kutsal metinlerin eleştirisi ve tefsiri | The Koran

(Qur'an); Criticism and exegesis of sacred texts

LC Classification: BP130.4 - Kur'an – Eleştiri, yorum ve tefsir | Qur'an – Criticism, interpretation, commentary

DEWEY: 297.1226 - Kur'an – Yorum ve eleştiri | Al-Quran – Interpretation and Criticism

WoS Category: Din | Religion

WoS Citation Topics Meso: 6.256 - Din | Religion

WoS Citation Topics Micro: 6.256.2325 - Din Çalışmaları | Religious Studies

Scopus Subject Areas: 1212 - Din Çalışmaları | Religious Studies

Atıf Bilgisi | Cite as: Erdoğan Şamlıoğlu, Esra. *Şabat'ın Laneti: Ashab-ı Sebt Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Eskiye, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Şabat'ın Laneti

Ashab-ı Sebt Üzerine Bir İnceleme

Esra ERDOĞAN ŞAMLIOĞLU

Yazar Hakkında | About the Author

Esra ERDOĞAN ŞAMLIOĞLU

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden (İngilizce İlahiyat Programı) ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden (Felsefe Programı-Çift Ana Dal) mezun olmuştur (2015). Aynı üniversitede “Kur’an’da Rab ve İlâh Kavramlarının Semantik Analizi” başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamlamıştır (2018). Millî Eğitim Bakanlığında öğretmen (2015-2016), Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde araştırma görevlisi (2016-2017) olarak çalışmıştır. 2017 yılında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak göreve başlamış, aynı üniversitede “Kur’an’ın İlk Muhataplarının Bilgi Zemini: Ashab-ı Sebt Örneği” başlıklı teziyle doktorasını tamamlamıştır (2024). Hâlen aynı fakültede doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Kur’an tarihi, Kur’an çevresi metinler, Kur’an öncesi Arap tarihi ile Kur’an ve Yahudilik alanlarında karşılaştırmalı çalışmalar yürütmektedir. İngilizce, Arapça, İbranice ve Latince bilmektedir.

Esra Erdoğan Şamlıoğlu graduated from the Faculty of Divinity (English Theology Program) and the Faculty of Language, History and Geography (Philosophy Program, Double Major) of Ankara University in 2015. She completed her master’s degree at the same university with the thesis “Semantic Analysis of the Concepts of Rabb and İlâh in the Qur’an” (2018). She worked as a teacher at the Ministry of National Education (2015–2016) and as a research assistant at the Faculty of Divinity of Gümüşhane University (2016–2017). In 2017 she joined the Department of Qur’anic Exegesis at the Faculty of Divinity, Social Sciences University of Ankara, as a research assistant, and completed her PhD there with the thesis “The Knowledge Base of the First Audience of the Qur’an: The Case of Aşhâb al-Sabt” (2024). She is currently an assistant professor at the same faculty. Her research focuses on comparative studies of the history of the Qur’an, texts surrounding the Qur’an, pre-Qur’anic Arab history, and the Qur’an and Judaism. She knows English, Arabic, Hebrew and Latin.

Kitap Hakkında

Şabat'ın Laneti: Ashab-ı Sebt Üzerine Bir İnceleme

Allah insanla tarihin belli dönemlerinde iletişime geçmiştir. Kur'an ayetleri bu iletişimin somutlaşarak vahiy aracılığıyla muhatabına ulaşmış halidir. Dolayısıyla Kur'an ayetlerine ilişkin en doğru anlama nüzul asrına yakınlaştıkça artmaktadır. Bu, Kur'an'ın ilk muhataplarının bilgi zemininin ayetlerin anlaşılmasındaki önemini gündeme getirmektedir. İlk muhatapların yaşam tarzları, anlayışları, yaşantıları, duydukları veya anlatageldikleri hikâyeleri gibi çoğu hususun vahyin indirildiği ve örneklerinin seçildiği ortam olduğu bilinmektedir. Bu ortamda muhatabın bilgisi bazen teyit edilmekte, bazen yanlış bildiği konular tashih edilmekte veya farklı versiyonları hatırlatılmakta, bazen de çok sınırlı bilgisinin olduğu hususlarda yeni girişler yapılmaktadır. Muhatabın vahyin aktarımındaki bu rolü, onların anlam dünyasının dinamiklerini oluşturan bilgilerin araştırılmasını gerekli kılmaktadır. Kur'an ayetlerinin bu bilgi zeminleri araştırılıp tartışılmalı, ayetlere ilişkin en yakın anlamın tespit edilmesi gerekmektedir. "Bilgi Zemini" kavramı bu açıdan çalışmamızda Kur'an ayetlerinin nasıl çalışılması gerektiğinin yöntemini göstermektedir.

Yöntem önerisinin uygulanabilirliği ise çalışmamızda bir örnek üzerinden çalışılmıştır. Kur'an'da on dört ayetin konusu olan Ashab-ı Sebt kıssası yöntemin uygulanabilirliğini tespit amaçlı seçilmiştir. Ashab-ı Sebt kıssasına ilişkin rivayetlerde çok fazla detay bulunmamaktadır. Örneğin kıssanın geçtiği şehre veya yaşandığı tarihe ilişkin bilgiler net değildir. Konuyla ilgili araştırmacılar tarafından yapılan çoğu çalışma sadece rivayet eksenli düşünüldüğünden eksiklikler barındırmaktadır. Bilgi zemini teorisi, Ashab-ı Sebt kıssasına indiriliş amacına daha yakın bir anlam verme imkânı sunmuştur. Araştırmada Ashab-ı Sebt kıssası ayetleri detaylı incelenmiş, kelimeler, kavramlar, ayetlerin bağlamları, siyak-sibakları, sebab-i nüzulleri ve en önemlisi teori içindeki tüm bilgi zeminleri araştırılmış, tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an; Tefsir; Bilgi Zemini; İlk Muhataplar; Ashab-ı Sebt; Şabat; Himyeriler; Aksum; Hîtân

About the Book

The Curse of the Sabbath: A Study of the Aṣḥāb al-Sabt

God has communicated with human beings at certain periods of history. The verses of the Qur'an are the concretization of this communication through revelation to its addressee. Therefore, the most accurate understanding of the Qur'anic verses increases as we get closer to the time of revelation. This brings up the importance of the Knowledge Basis of the first addressees of the Qur'an in understanding the verses. It is known that most of the issues such as the lifestyles, understandings, experiences, stories they heard or told, etc. of the first addressees were the environment on which the revelation was revealed and the examples were selected. In this environment, the knowledge of the addressee is sometimes confirmed, sometimes the issues that he knows incorrectly are corrected or reminded of different versions, and sometimes new entries are made in matters of which he has very limited knowledge. This role of the addressee in the transmission of revelation makes it necessary to investigate the knowledge that constitutes the dynamics of their understanding. The knowledge basis of the Qur'anic verses should be investigated and discussed, and the closest meaning of the verses should be determined. In this respect, the concept of "Knowledge Basis" shows the method of how Qur'anic verses should be studied.

The applicability of the method proposal was studied through an example in our study. The example of Companions of Sabbath was chosen to determine the applicability of the method. There are not many details in the narrations about the story. For example, information about the city where the event took place or the date of its occurrence is not clear. For this reason, most of the studies written by researchers on the subject have deficiencies since they are only narration-based. The knowledge basis theory provided the opportunity to give the example a meaning closer to the purpose for which it was revealed. In this study, the verses were analyzed in detail, the words, concepts, contexts of the verses, reasons of revelation, and most importantly, all the knowledge basis within the theory were investigated and discussed.

Keywords: The Qur'an; Tafsir; Knowledge Base; First Audience; Aṣḥāb al-Sabt; Sabbath; Himyarites; Aksum; Ḥitān

ÖN SÖZ

“Birey için Teoloji”. Bu sözü lisans yıllarımda Halis Albayrak hocamdan sıklıkla duyardım. Zihnimi kurcaladığı günlerden bugüne okumalarımın beni getirdiği nokta bu konunun belirlenmesinde etkili oldu. Teoloji insanüstü bir varlığa hitap etmiyordu. Kur’an, teolojinin İslam’daki temel yapıtaşı olarak, iyi ve kötü yönleriyle insanı muhatap alıyordu. Bu yüzden Kur’an ayetleri bir insan için anlaşılır olmalıydı. Kur’an üzerine yapılan çoğu çalışmanın amacı buydu. Ancak hepsi zihnimde bir yönden eksik kalıyor, sorunlar giderilmiyor, ayetler sığ manalar etrafında tartışılıyor ve bazı hususlar sonuca ulaşmıyordu. Bu sebeple araştırmacılara öneri olarak sunabileceğim yeni bir teori arayışına girdim ve bu çalışma ortaya çıkmış oldu.

Bu çalışmanın hazırlandığı süreçte hem bireysel açıdan hem de bu çalışma üzerinde emeği geçen, araştırma süreçlerinde desteğini esirgemeyen, bu süreçte her daim yanımda olan pek çok değerli insan oldu. İlk olarak teşekkür etmem gereken isim, lisans yıllarımdan itibaren hem derslerinde hem de odasında yaptığımız görüşmelerde sorularıyla zihnimi sürekli meşgul eden ve çalışmanın konusunu belirleyerek bugünlere kadar gelmesinde büyük emeği olan doktora tez danışmanım Prof. Dr. Halis Albayrak’tır. Hocamın emekliliği sonrasında çalışmamı sürdürmeme olanak sağlayan diğer danışman hocam Prof. Dr. Enver Arpa’ya da ayrıca teşekkür etmem gerekiyor. Prof. Dr. İsmail Çalışkan, Doç. Dr. Hadiye Ünsal hocalarım tez izleme komitesinde bulunarak tez sürecinde hiçbir zaman desteklerini esirgemediler, hocalarıma ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum. Çalışmanın konusu dinler tarihi ile karşılaştırmalı çalışma yapmayı gerekli kılmaktaydı. Bu noktada Prof. Dr. Ali Osman Kurt ve

Prof. Dr. Yasin Meral hocalarıma katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışma konumla ilgili müzakerelerimde kendilerinden istifade ettiğim ve kaynak temini hususunda beni geri çevirmeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Baki Adam, Prof. Dr. Metin Özdemir, Prof. Dr. Ali Avcu, Prof. Dr. Bilal Gökür, Prof. Dr. Selim Ferruh Adalı, Doç. Dr. Tolga Savaş Altınel ve Dr. Öğr. Üyesi Halil Şimşek'e ayrıca müteşekkirim. Bu süreçte yorulduğum ve bunaldığım anlarda yardımını esirgemeyen kıymetli dostlarım Arş. Gör. Rabia Gülşah Birinci, Arş. Gör. Rabia Kocataş, Arş. Gör. Dr. Mukadder Sipahioğlu ve Arş. Gör. Sümeyye Şehide Can'a teşekkür ediyorum. Çalışma sürecindeki fedakarlığı ve desteğinden dolayı eşim Arş. Gör. Dr. İbrahim Emre Şamlıoğlu'na, tüm eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen anneme, babama, kardeşlerime en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Esra ERDOĞAN ŞAMLIOĞLU
Ankara, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	vii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	2
2. Araştırmanın Muhtevası ve Yöntemi	5
3. Literatür İncelemesi	8
 BİRİNCİ BÖLÜM	
1. MUHATABIN BİLGİ ZEMİNİ	13
1.1. Bilgi	13
1.2. İlk Muhatapların Bilgi Zemini	17
1.2.1. Vahyin Muhatapları Kim?	23
1.2.2. Muhatabın Bilgisinin Sınırları	26
1.2.3. Rivayet Bilgi Zemini: Yöntem mi Araç mı?	29
1.2.4. Tarihi Bilgi Zemini	34
1.2.5. Kültürel Bilgi Zemini	43
1.2.6. Dil Bilimsel Bilgi Zemini	49
1.2.7. Dini Bilgi Zemini	53
 İKİNCİ BÖLÜM	
2. YAHUDİLİKTE ŞABAT	63
2.1. “Şabat” Etimolojisi, Kökenleri ve Tarihi	63
2.1.1. Etimoloji	63
2.1.2. Tanah’ta Şabat	66
2.1.3. Apokriflerde Şabat	72
2.1.4. Kökenleri, Coğrafyası ve Tarihi	76
2.2. Şabat Günü	86
 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. ASHAB-I SEBT ÖRNEĞİ	111
3.1. Kıssanın Tefsir Rivayet Bilgi Zemini	121
3.2. Kıssanın Tarihi Bilgi Zemini	129

3.2.1. Arabistan'da Yahudi Yerleşimleri	131
3.2.1.1. Yesrib: Kıssanın Bilgi Zemininde Yer Aldığı Şehir	133
3.2.1.2. Şebve (Sabbatha/Şabata): Kıssanın Bilgi Zeminini Oluşturan Şehir	138
3.2.2. Güney Arabistan'da Bir Yahudi Devleti: Himyeri Hanedanlığı	142
3.2.2.1. Kıssanın Tarihi Düzlemi: Barbar Himyeriler, Tanrı'nın Lütü Habeşliler	143
3.2.2.2. Kıssanın Hitân Bağlamı: Ichthyophagoi (Balık Yiyenler)	149
3.3. Kıssanın Kültürel Bilgi Zemini	158
3.4. Kıssanın Dilbilimsel Bilgi Zemini ve Kavramsal Analizler	163
3.5. Kıssanın Dini Bilgi Zemini	167
3.5.1. Güney Arabistan Yahudiliği: Putperest Monoteizm	169
3.5.2. Arabistan Yahudiliğinde Şabat	172
3.6. Kur'an'ın İlk Muhataplarının Bilgi Zemini ile Ashab-ı Sebt Kıssası'na Meal ve Tefsir Önerisi	174
SONUÇ	185
KAYNAKLAR	191
DİZİN	209

KISALTMALAR

Akk.	: Akkadca
Arm.	: Ârâmîce
A.Ü.İ.F.D	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: İbn
bk.	: Bakınız
bs.	: Basım
çev.	: Çeviren
derl.	: Derleyen
ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
H.	: Hicrî
Hız.	: Hazreti
İbr.	: İbranice
İng.	: İngilizce
krş	: Karşılaştırınız
Lat.	: Latince
mlf.	: Müellif
MÖ	: Milâttan Önce
MS	: Milâttan Sonra
No.	: Numara
nşr.	: Neşreden
thk.	: Tahkik Eden
vb.	: ve benzerleri
y.y.	: Yayıncı yok